

і. Вирвич

Мотовилівка

~~738-see list~~

1329

МИНУЛЕ

И

18.XI.1918.

МОТОВИ ПІВКА

18.XI.1938.

20 гр.

30985 3

ВИДАВНИЦТВО „НАШЕ МИНУЛЕ“

ІГОР ВИРВИЧ

1329

МОТОВИЛІВКА

Львів

92

1938

НАКЛАДОМ АНАСТАЗІЇ ТЕРШАКОВЕЦЬ

92

ДАВНЯ КАЗКА

„Нема вже нам де подітись! Поневолею мусимо стати до бою: а не посоромимо ж землі Руської та поляжем тут кістьми: Мертві бо сорому не мають! А втічем, то буде нам сором!“ — лилися мужні слова давнього героя землі Руської — князя Святослава І., коли громом проходили його полки полями давньої Болгарії й ударяли твердо об мури гордої Візантії.

Сьогодні — назвали б це безумством! Полки князя, в чужих землях — ні звідки не мали й не могли мати поповнення — коли ворог мав його стало — а проте не втікли.

Не в ім'я власне. Не в ім'я дружини. Тільки в ім'я „землі Руської“ в ім'я Ідеї-Абсолюту — треба було бути готовими полягти.

—
Року Божого 1918. „У рішучому виступі українського вояцтва, яке випередило тодішній політичний провід, бачимо відблиск великих задумів і плянів колишніх княжих дружинників. Їхні мрії вибігали поза землі, заселені українським народом. Вони захотіли втягнути інші народи в круг інтересів України, щоб служили їй цілям.

Народи ті мали стати оборонним валом, що до нього мали розбитись ворожі хвилі, заки дійшли би до України. Тому українські князі прибивали свої щити, як знак свого володіння на брамах Царгороду. — Тому великий наш завойовник Святослав поневолював хозарів над Каспійським морем.

Довгі століття неволі присипали попелом забуття ті славні діла наших предків, які ставили їх на першому місці в усьому світі, які поневолювали цілий світ подивляти хоробрість славних дружинників.

Довгі століття неволі відібрали українцям віру в свої сили. Нація не могла здобутись на зусилля, щоб ціною крові своїх найкращих синів добути собі волю, яка дозволила б Україні вибороти втрачене передове місце. Перервана нитка традицій вимагала відсвіження. Нові криваві жертви мали струснути совістю народу й спрямувати його на той шлях, який веде тільки до перемоги. На тому шляху можуть стрінути нас хвилеві невдачі. Але криваві етапи стають дороговказами куди йти..." (В. Янів: „Бій під Крутами“).

Одним з таких етапів — поривів героїського безумства був бій під Мотовилівкою, який рішив про здобуття Києва Директорією. Стратегічно. Морально — куди ширший його засяг. Морально —помимо дальших невдач Директорії залишиться віками, як один кривавий етап, етап одвічної волі Нації, — незбитий доказ перемоги духа над матерією!

НА ПРОВЕСНІ

У часи, коли провідні верстви, визволеної з російської тюрми народів, держави, не знали де шукати забезпечення її і вірили наївно в кличі демосоціалізму — наростали предівсники нового, які знали і признали силу меча.

Вони — **Січові Стрільці**.

Родилися, як і все вартісне в природі — у безмежних трудах. Їхні організатори звели тяжку боротьбу з власним урядом, щоб добути дозвіл на формування.

Провідники засліплені в забріхану атмосферу девятнадцятого віку — з ненавистю дивилися на спроби формування війська у „демократичній“ державі.

А проте: задивлені у Велике Минуле — нащадки славних воїв Святослава — не завагались. Звели боротьбу і виграли. Звели боротьбу за кожний набій до кріса — залишили золоту легенду своїх чинів, чинів окуплених гарячою кров'ю і життям незнаних і знаних героїв.

Створили залізні когорти Січого Стрілецтва!

Тяжкі були початки. Радянська зараза охопила також героїв Маківки і Лисоні і треба було рішучого бою заки старшини викорінили її.

Та проте задивлені у свою мрію — побороли й це. Галицько-буковинський курінь Січових Стрільців — став Першим Курінем Січових Стрільців.

Військо? Ні. Не військо, а залізний Орден найкращих.

Аджеж військо опирається на примусовім по-

борі новобранців — тут вязала їх водне — одне хотіння перемоги, одна спільна ідея службі тим, що були, є, і будуть!

Аджеж перед кожним боем, кожний Стрілець міг відійти з ряду без кари — та проте це не траплялося!

Це були одиниці, що зрозуміли суть свого існування тут на землі: одиниці, які зпоміж „теплих“ посад вибрали твердий і суворий шлях боротьби і посвяти. Були свідомі, що є одним дальшим етапом у зближенні до кінця.

Дня 22. січня 1918 року пролунали перші слова чертвєртого Універсалу, а вже дня 29. січня 1918 року освятили його герої Крут, своєю кровю і своїм життям.

Московське повстання у Києві розгромлюють Січові Стрільці — на те, щоб вкоротці стати охороною Центральної Ради в її утечі з Києва, до котрого вернулася щойно з допомогою німецьких військ...

Бо своїх не хотіла мати!!!

А вже у квітні Центральна Рада закінчила своє існування. Розбіглася, як це у будучому повторять „великі демократії“ Італії й Німеччини. Помило цього, що могла мати опору в залізних рядах Січового Стрілецтва й інших вже свідомих полків.

Прийшов гетьман, а з ним хвилева ліквідація свідомого національно війська Січових Стрільців, та інсталяція в українській державі московської голоти. Бо ж гетьманщина мала стати такою тільки етапом — але етапом відродження

Московії, етапом відечним у державному житті України.

Січові Стрільці — не покорились. Вичули, що починається підла гра, гра базована на величезнім політичним ошущті. Гра за національну честь, гра за новий етап.

У відповідь — розброєно їх, а щойно по довгім старанні дозволено організуватись знову, але у Білій Церкві. І тут народилась Мотовилівка. Тут зродився новий, світлий етап за честь Нації.

ПІДГОТОВКА ПЕРЕВОРОТУ.

Колиб не було прийшло до протигетьманського перевороту — в усі віки була б залишилася пляма в історії державних стримлінь України. Це не було „повстання“ проти законної і Богом даної влади, це не був чин „гробокотателів“ української державности — це була оборона чести Нації, чести плюгавленої й насилуваної віками. Це була кара невмірущої волі нації — яка стриміла до здійснення найсвятішого природнього права кожної нації. Це був доказ відродження й наростання нового духа — духа великих воїв і великих часів.

Плямою на всі віки, залишиться ганебна роль служак „єдиної неділимої“ — які стихійні сили розросту нової держави спинили. Плямою до віків залишиться факт „добровільної“ злуки України з Москвою.

Це було потоптання душі Нації!

І реакція мусіла прийти. Валилося не рідний, а не любий уряд, чи устрій, а тільки караюча

рука суворо карала тих духових перевертнів, які посміли нехтувати волю Нації, волю, якої сили, як духові ренегати не вміли відчутти.

Це була пімста за кров героїв, які зложили своє життя під Крутами.

Не припадком стався факт, що караючою рукою стали Січові Стрільці. Вони — еманация душі Імперії Святослава. Вони — ще перед 22-гим січнем 1919 р. здійснили чин, який щойно пізніше оформлено. Вони найкращі з найкращих.

Підготовка державного перевороту велася довго до повстання. Вів її на словах Український Національний Союз у безконечних радах, порадах і нарадах. Вів її новий Вожд Симон Петлюра, який виростав помало з опарів партійництва й входив на правильний шлях — хоч запізно. Про виграну — було запізно думати — хіба про світлий етап для будучих. Бо червона Москва надто поросла була в силу, а комуністичний дурман вдерся в душу підготовану рідним ес-ером чи ес-деком. На правильну організацію армії було запізно, а імпровізація не витримала проби життя.

Ніччю з 29. на 30. жовтня 1918 р. до Білої Церкви наспів телеграм Національного Союзу, в якому Союз взивав до Києва командира Січового Стрілецтва. Тому, що цей був якраз на відпустці виїхали у Київ Андрій Мельник і сотник Федір Черник. У Києві В. Винниченко поінформував їх, що гетьман остаточно рішається явно проголосити злуку з Москвою (неіснуючою!) та, що Національний Союз рахує на поміч мас у повстанні.

„Забув“ вияснити одне — що саме у тому часі вів також переговори з большевиками, цебто з тими москвинами, що й гетьман, тільки іншої „краски“.

Стрілецькі відпоручники — не були в тому „радісному“ настрою. Були свідомі, що щоби пірвати знову маси — треба дати насамперід чин — чин, який могло дати тільки Січове Стрілецтво, бо інших українських військових частин не було.

Та проте не вагалися. Не знали вагання там, де була тільки одна відповідь — новий кривавий етап для будучих. Сказали своє тверде так — і виконали.

Стрілецька Рада — найвищий орган Січового Стрілецтва вповні апробував думки своїх відпоручників.

Ніччю з 13 на 14. листопада 1918 р. Український Національний Союз видвигнув окреме тіло до кермування справами перевороту — Директорію. Поміж командуванням Січових Стрільців вирішено, як найбільшим зусиллям підготувати військо до чину.

Бо їх була не ціла тисячка — коли ворог разом числився на десятки тисяч. Опріч цього в Україні й на далі пробували німецькі війська, війська, які саме роззброїли Січових Стрільців і які могли прилучитися до оборони гетьманщини.

Чи вірило Січове Стрілецтво в успішність перевороту? Питання це ще й дотепер „закручує“ голови різним „спецам“ військових діл — які чомусьто у чині Січового Стрілецтва хочуть бачити тільки політичну демонстрацію, яка мала стати

доказом і ствердженням волі Нації до власного, окремого життя.

Дійсність і сувора аналіза, potwierджують щось іншого. Стрілецьтво вірило в свою перемогу, хоч може й не в безпосередню.

В першу ж чергу факт, що Січове Стрілецьтво не вело жадної політики, а було тільки військом, якого завданням є стояти на сторожі інтересів Нації, Січове Стрілецьтво потурало гетьману доти — доки він не став виразно на площині всемосковської ідеї. Тоді вдарило в ім'я Нації з повною вірою в перемогу. Вдарило під розказами Директорії яку — признало новим урядом.

Декого зводять слова вложені в уста стрілецьких старшин начебто Стрільці були свідомі, що зачата боротьба закінчиться перемогою гетьмана, а загибель Стрілецьтва стане тільки політичною демонстрацією проти добровільної злуки України з Москвою — коли ж те саме Стрілецьтво вилеліяло очайдушний плян безпосереднього удару на Київ. Стрілецькі поїздки мали вгнатися в Київ і тут перемогти гетьмана.

Та це все — довільні міркування. Проте могли б сказати учасники, але вони в більшості мовчать. Нам важний чин, чин, котрий мусів мати до свого виконання величезну натугу волі і ще більшу віру в перемогу. Січові Стрільці були героями — не мучениками — це слід мати на увазі, аналізуючи їхні чини.

Дня 14. листопада 1918 року гетьман Павло Скоропадський проголосив повселюдно всім і вся про злуку існуючої України з неіснуючою Москвою.

Дня 14. листопада 1918 року телеграфні драти понесли у світ вістку, що Україна добровільно лучиться з Москвою і що існуюча українська держава перестає бути державним твором, а стає тільки провінцією Москви.

Дня 14. листопада 1918 року духи безсмертних гетьманів Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Петра Дорошенка і замученого останнього кошового Петра Кальнишевського зішлися на велику раду, та візвали своїх нащадків до бою.

Здригнулася народня душа. Опльовувана, понижувана, обріхувана і дурманена апостолами „єдности“ не стерпіла наруги.

В авангарді найкращі — Січові Стрільці. рючи і знаючи, що їх чин не кінчиться на них. Ішли в бій з потужною вірою в перемогу — ві-Вірили в повну перемогу — хоча може й по своїх трупах: їхній чин мав вирвати зі сну народ і по-вести у бій до перемоги.

БІЙ ПІД МОТОВИЛІВКОЮ.

Дня 16. листопада 1918 р. заграли бойові сурми Січового Стрілецтва. На подвірю казарми Січовим Стрільцям відчитано гетьманський „акт злуки“ України з Москвою — та рівночасно заявлено, що із тим днем Січові Стрільці переходять у службу Директорії, яка від сьогодні являється самотнім правним урядом Української Народньої Республіки — тим самим стають проти гетьмана.

Одушевлення охопило Стрілецтво. І знову в бій. Невжеж тепер здійсниться леліяна в душах мрія?

Та піти вперед — не така легка справа. Гетьманські прихвостні добре подбали про те, щоб Стрілецтво не мало засобів до бою. Не було поїздів ні коней. Та проте скоро вистаралося за одне й друге та вечором цього самого дня Січові Стрільці опанували Білу Церкву й проголосили владу Директорії, а вечором вирушила вже стрілецька авангарда на Хвастів

У склад авангарди входила друга піша сотня Осипа Думіна під командою Романа Сушка.

Завданням цього відділу було зайняти Хвастів, щоб евентуально не допустити в Білу Церкву гетьманських військ.

Хвастів здобула ця частина без бою, Підїхавши під стацію — спокійно, бойовим порядком увійшла на неї і спокійно роззброїла гетьманський відділ. На цьому покищо й покінчилася праця цього відділу.

В полудне дня 17. листопада 1918 р. виїхав з Білої Церкви другий стрілецький відділ, під проводом сот. Федя Черника. У склад цього відділу входила третя сотня Миколи Загаєвича, 4 скоростріли й одна гармата під кермою Романа Дашкевича.

Врешті вечором 17. листопада 1918 р. виїхав третій відділ в складі двох сотень (перша Івана Рогульського і четверта Мирона Мареніна) скоростріли й гармати. У цьому третьому відділі їхала врешті й „вся Україна“ — бо Директорія-уряд УНР, Стрілецький і Оперативний Штаб. Як бачимо з нецілих трьох поїздів складалися сили, які пірвалися проти будь-що-будь міцно озброєного ворога.

Коли перший відділ, опанувавши Хвастів залишився на ньому — то другий під проводом „душі Січового Стрілецтва“ — Федя Черника, минув Хвастів, і у північній ночі пішов назустріч ворогові. Тому й третій відділ не застав вже його у Хвастові.

Ішов на Київ. Тепер хронологічно змінилася нумерація, бо на самому переді йшов відділ Черника. Розрадуваний і грізний їхав стрілецький „броневик“ (у дійсності звичайні товарні вагони) назустріч ворогові. Їхав ним, щоб записати одну світлу картину в історії — Федь Черник. По перемогу і смерть.

Закипіло в Києві. Вістка про „повстання“ Січових Стрільців вдарила громом по оточенню гетьмана. Воно ж знало добре бойову вартість Стрілецтва! Пішла в рух математика і рішено проти одного Стрільця вислати кількакрат більше своїх людей.

Наївні. Думали, що математику можна пристосовувати також до духа людини.

В кожному разі назустріч Січовим Стрільцям вислано найкращі військові сили гетьмана, а саме: Дружина князя Святополк-Міського (московська частина, яка складалася з самих офіцерів бувшої російської армії), яка числила понад 600 багнетів і частину гетьманської гвардії, сердюків. Все це було прекрасно озброєне з багатьма скорострілами і дійсним панцирним поїздом. Все було б у порядку, бо бойовий настрій москвинів був дуже добрий — вони ж ішли громити „бунтарів“ цебто тих, які повстали проти злуки — та

POCTP: JAHNA.C.C

0 736 04 274.

XX-12

Плицевке 70

84

зате не мали того запалу сердюки. Вони не мали ідеї — не мали в ім'я чого умірати!

Гетьманські відділи в ночі з 17. на 18. листопада зупинились на залізничній стації Васильків — де й довідалися, що найближча стація Мотовилівка занята вже „бунтарами“. Москвини вірили наївно, що повстанці — це банда, не військо — і що по перших стрілах вони розбіжаться...

Менше більше у тому ж часі коли гетьманські відділи „здобули“ стацію Васильків — на найближчу стацію Мотовилівку приїхав Стрілецький відділ під проводом сот. Федя Черника. Таксамо, як москвини — довідався, що найближча стація Васильків — занята ворогом і то у великому числі. З Черником була тільки третя піша сотня сотника Миколи Загаєвича в числі около 120 багнетів, одна гармата під кермою Романа Дашкевича і одна чета другої сотні Думіна, та 4 скоростріли.

Беручи зі стратегічного боку справа була перерішена без бою на користь москвинів — колиб не командант цього відділу. Сотник Федь Черник — не знав жаху і не вмів по купецьки калькулювати. Всі чотири роки війни перебував у рядах УСС-ів, а відтак від самих початків був з Січовими Стрільцями. Знав душу кожного стрільця, як саму свою і знав, що перемога буде за ним.

Спокійно, мовби нічого, ранком 18. листопада 1918 р. приказав видати Стрільцям снідання і обговорив із старшинами плян наступу на ворога. Плян був такий: залізничим тором мав наступати особисто Федь Черник з гарматою, з двома скорострілами і одною четою третьої сотні. Ліворуч

тору мав наступати Володимир Стефанишин з одним скорострілом і півтора чети людей: а праворуч тору йшов Микола Загаєвич з півсотнею людей. В тому порядку мали наблизитися до стації Васильків і здобути її.

Тимчасом з стації Василькова — ворог вирушив вже розстрільною вперед!

Дня 18. листопада 1918 р. точно в год. 8. зранку — стрілецькі відділи рушили вперед. Йшли розсміяні із величезною вірою в перемогу. Все пішло й рвалося в бойову лінію. Зник обоз і усі технічні і помічні відділи — бо все було в бойовій лаві. Тимчасом бойова лінія не пішла рівно. „Броневи́к“ випередив далеко піхоту й був далеко від бойової лінії на переді — коли вернулася стежа й донесла, що впереді вже йде ворожа розстрільна. Сот. Федь Черник спинив поїзд, щоб вислухати звіту — і в тому ж часі над поїздом розірвалися перші ворожі шрапнелі.

Знак, що ворог вже застрілює Січових Стрільців. І тоді сталося одне: машиніст і його помічник втікли з паровозу в ліс. Це був одинокий випадок дезерції. Залишився в паровозі тільки помічник по народности чех, і щойно з поміччю стрільців зміг рушити паровіз.

Сот. Федь Черник вислав лучників до Володимира Стефанишина і сот. М. Загаєвича, щоб поспішили до нього, а сам з горсткою рушив поїздом, даліше вперед. Доїхави до краю мотопівського лісу — стрілецький броневи́к опинився вже під густим обстрілом ворожої піхоти. Щойно тепер сот. Черник зорієнтувався, як наступає ворог — розположення його було те саме, що й

у стрільців, бо головна сила наступала тором, а праворуч і ліворуч тору йшли охоронні відділи.

Сотник не вагається. Спинає „броневик“ і приказує Романові Дашкевичеві бити гарматою ліворуч тору, а сам здійсмає оба скоростріли й займає невеликий горбок праворуч від тору, а своїй півчеті наказує залягти ліворуч від тору і вогнем крісів спиняти ворожий наступ. Вкоротці наспіває Володимир Стефанишин із своїм відділом та зміцнює ліве крило, продовжуючи його рівночасно. Праве крило в цілости боронене тільки двома скорострілами з неповною обсадою під особистим проводом сотника Черника.

Розгорівся бій. Бій, який суперечить існуванню якоїнебудь логіки. Бій лицарів абсурду. Рахуючи ж чисто — почало його найбільше 60 багнетів, при двох скорострілах і одній гарматі — проти 600 багнетів, правдивого броневика і чисельних скорострілів.

Бій з початку був боем зброї. Стрілецька гармата „взяла на себе“ ворожий панцирник і цільними стрілами не допускала його вперед.

Знову стрілецькі скоростріли під проводом сотника Черника вишукувала ворожі скоростріли, намагаючись унешкідливити їх.

Тимчасом ворог настував трьома розстрільними і помало зміркувавши по густоті стрілів, що має перед собою малого числом ворога пірвався у наступ, та цільні стріли стрільців, а спеціально скорострілів примушували його залягати знову.

Ділений вогонь стрілецького вогню — сконстернував ворога. Московські офіцери ріши-

ли виручитися „хахлом“, а саме зачали окопуватися, щоб не виставляти себе на ціль, розраховуючи, що вкортці надійдуть відділи сердюків — які оточують Січових Стрільців з боків.

Тимчасом сердюки, які мали наступити на Плісецьке — чомусь не пішли вперед, а залягли собі під селом... Мабуть не мали дуже охоти вважати у бій — можливе, розраховуючи на те, що офіцери самі дадуть собі раду...

За те ліве гетьманське крило, мало що не рішило бою. Наступаючи вперед (на праве стрілецьке крило з скорострілами Черника) зачали обходити сот. Черника. Витворилося грізне положення: стрілецька авангарда зводить завзятий бій з офіцерськими частинами — тимчасом сердюки розтягаються в розстрільну і заходять її ззаду. Володимир Стефанишин виділює з свого відділу 12 стрільців з приказом спинити сердюків. Стрільці розділившись групами по 2—3 люда ваяються у бій з сердюками і сприяють їхній наступ.

Проте положення грізне. Немає в першу чергу Миколи Загаєвича з його відділом. Микола Загаєвич згідно з попереднім приказом сот. Черника йшов у напрямі Василькова — коли раптом почув густу стрілянину від залізничного шляху. Сот. Загаєвич орієнтується миттю і розвинувши розстрільну почав наближатися до поля бою. Дійшовши до краю лісу — залягає, несвідомий того, що поміж його відділом, а відділом сот. Черника вже є ворожа частина, яка оточує сот. Черника і, що він сам вже є на задах ворога.

Сотник Микола Загаєвич, щоб врешті зорієн-

туватися в положенні — передає команду над відділом Степанові Козакові, а сам з кількома стрільцями виходить пошукати звязку із Черником — та заледви увійшов кілька кроків — бачить перед собою сильний ворожий відділ. З місця орієнтується, що цей відділ мусить йти в обхід сот. Черника і моментально рішається спинити його. Не рахує, не роздумує, — а видає приказ відкрити вогонь на ворога. Ворог у першу чергу бентежиться, кидає кріси й піддається — та московські офіцери — орієнтуються також, що це тільки гурток — кидаються по кількох на одного з багнетами. Від багнетів орди гине сот. Микола Загаєвич і решта стежі. Рятуються тільки двох стрільців, які кидають ручні гранати у саму гущу ворога, та користаючи з замішання відступають.

Довершилася перша жертва! Повторилася одвічна трагедія — на приказ „гетьмана“ України згинули з московських рук — одні з найкращих одиниць — з яких кожний у своєму простому серці мав більше морального почуття бути вірному рідній землі, аніж ви, пане гетьмане, у своєму „шляхотному“. Згинули одиниці краші і гідніші від тебе — але й з місця прийшла розплата — доказ, що підлих тобі так мало!

Степан Козак, який стояв із рештою відділу сот. Миколи Загаєвича у лісі почув бій стрілецької стежі. Ще заки рішився, що робити впрост на нього впав утікач з московських рядів у смертельному жаху і від нього Козак довідується про дійсне положення. Щойно тепер зрозумів, що він на задах ворожого відділу, який обходить сот. Черника. Рішається негайно. Розпускає роз-

стрільну та спішить лісовою гущавиною у напрямі стрілів Загаєвича і зустрічає скоро сильний відділ ворога (мабуть цю саму кольону, що в бою з нею згинув сот. Загаєвич) і приказує отворити сильний скорострільний і крісовий вогонь. Жорстоко мстять Стрільці смерть сот. Миколи Загаєвича. Майже ціла кольона паде трупом, а решта кидається в розтіч, але їм не щаститься, бо попадають під другий скоростріл, який у лісі був загубився від відділу й тепер обходить своє „свято“.

Перестрашені стріляниною на власних задах — москвини ломляться. Утікачі втікають ззаду на фронт та своїми оповіданнями уводять страх у боеві ряди, які переконані, що попали в засідку.

Тимчасом на дійсному фронті — здається приходить кінець. Стрілецький броневи́к зводить завзятий бій з броневи́ком москвинів. Та не стає набоїв і надходить хвиля, що ось-ось ворожий броневи́к вженеться поміж стрілецьку розстрільну і скосить її. Останніми набоями обсаді вдається зірвати шини із шляху — та тим унеможливити ворожу броневи́кові піти вперед. Ворог і на те має раду: скоро вертає у Васильків і приїздить другим тором — та тут Стрільці приймають його знову так, що мусить завернути назад.

Проте це не вирішує справи. Поверх двадцяти стрільців є раненими і вбитими, а врешті не стає набоїв. Врешті паде смертельно ранений сот. Федір Черник. Сотник, який увесь час стояв помімо куль та кермував вогнем останніх скорострільних лент — щоб ані один набій не змарнувався. Сотник, який на прохання своїх скорострільців, щоб

положився — найшов відповідь: „Друже немає смерти — є тільки стрілецька честь“.

Так, пане гетьмане. Вслухайтесь у те, сьогодні у двадцятьріччя. Існує тільки честь!

Замовкли на мент стрілецькі ряди: тоді „хоробрі“ москвини рушили до наступу...

Та не до перемоги, а до повного розгрому. Рушили по свою і твою, пане „гетьмане“ смерть. Свою фізичну, як і пристало воякові — а твою моральну!

За смерть Черника і Загаєвича.

Десь на годину перед тим, як замовкли стрілецькі кріси і скоростріли тому, що не стало набоїв — на мотовилівську стацію заїздить поїзд із відділом Романа Сушка, та вкоротці по нім третій останній.

Довідавшись, що відділ Федя Черника пігнувся у перід і вже в бою — заступник командира Андрій Мельник висилає негайно майже всі сили в бій. Найбільшим розгоном несеться поїзд в перід і пробуває саме в мент, коли ворог рішається йти в наступ. Моментально відходять частини на місця і по ворогові заграло чотири скоростріли, а в коротці промовили також два сот. Черника.

Доля гетьманських відділів рішена. Смерть Федя Черника й Миколи Загаєвича розпалила до білого жадобу пімсти. І мстяться! Криваво і дорого.

Ворог пробує боронитися. З Василькова команда кидає дальші резерви, але вони йдуть тільки на те, щоб згинуті. Косять їх стрілецькі скоростріли і шрапнелі. Ворожий броневик уступає а піхота, щоб недопустити стрілецького на свої

зади — валить на тор барикаду. Намагання стрільців, щоб її усунути — унеможливорює ворожий вогонь.

І тоді двох коростишівських семинаристів серед ворожих стрілен розкидують її, а „броневик“ вдирається поміж ворога.

Врешті Січові Стрільці не витримали. Зриваються і йдуть у приступ. За смерть героїв — „пощади не знають“ і в ручному бою вирішують остаточно бій.

У висліді і ворог залишив понад 600 трупів і всі свої політичні пляни. Із стрільців згинulo заледви кількох, але поміж ними „душа Січового Стрілецтва“ сот. Федь Черник, та зате своєю смертю рішив долю гетьманщини.

РОСТЕ ЛЕГЕНДА.

Кожний великий чин залишає за собою не тільки історію, але що більше — залишає легенду. Історія в своїх дослідах дошукується причин, стверджує факти — легенда апотезує чин, впливається у душу і викликає жагу чину — виховує героїв.

Мотовилівка — це сьогодні легенда, тому й нам важні спомини сучасників з яких один уривок наводимо.

„На другий день потім, як ми проголосили повстання, перед наші бараки заїхав невеличкий поїзд із 6-ти вагонів. Перед машиною один вагон, на нім гармата. Два скоростріли з переду, два з задю. Це був потяг стрілецьких передових сил. Ми — бачите — рішили підїхати як мога ближче

під Київ, щоб з розмаху, у бою на вулицях, узяти столицю.

Вся стрілецька залога вийшла з бараків прашати товаришів, що перші поїдуть до побіди, або — на смерть.

Шістьдесят Стрільчиків вистроїлося рядами перед потягом. Як сталевий мур вони стояли. Тихо було. Іноді тільки легкий осінній вітерець налітав і грався з червоними ягодами калини на стрілецьких шоломах. Заходило сонце. А криваво воно заходило в тих днях; кривавим відблеском блестили стрілецькі багнети.

Перед тих шістдесятюх вийшов сотник Черник. Стрункий він був як тополя. А обличчя його було бліде, бо кілька ночей не спав, готуючи плян повстання. Насуплене було його чоло, затиснені вузькі уста. А зпід насуплених брів якомсь дивно горіли його темносірі очі. Іноді здавалося, що глибоко в тих сірих очах засіли промінчики сонця.

Сталевий шолом був на його голові. А заквітчаний він був грознами червоної калини. Бо пізня осінь була й калина вже вспіла почервоніти.

Мовчки попри фронт пройшов сотник Черник, пильно вдивляючись в очі своїх Стрільців. Нарешті пристанув і запитав:

„Чи вірите ви, що здобудемо Київ, Стрільці?

— Віримо! — твердо одвічали Стрільчики.

А сотник Черник усміхнувся: „Якщо вірите, Стрільчики, в перемогу, то кажу вам — смерті немає. Нам доведеться стати проти тисячів, бо тисячі московської голоди вишле проти нас гетьман. А ми змережемо нашою кров'ю стрілецькою

біле каміння київських вулиць. А ми розсиплемо червону калину з наших шоломів. І будуть червоні ягідки казати: „Смерти немає — є тільки стрілецька честь“! Тож хто вірить у смерть — на бік! Хто не вірить — на свої місця!

Бігцем побігли Стрільці до своїх вагонів. Завистіла машина із тихим грюкотом посунувся потяг на північ під Київ. Так, так, друзі! Іноді ввижається мені сталевий шолом, завітчаний червоними грознами калини, і тоді тяжкий жаль налягає на мою душу за сотником Черником, а в голові появляється думка: „Смерти немає. Смерти немає“. А треба вам знати, друзі, що була в тому часі у Києві дівчина, що її сотник Черник любив понад усе на світі. А їхав він у Київ не того, щоб побачити кохану, а того, щоб розсипати ягоди калини із свого шолому... І розсипав їх, мої друзі.

Так почався стрілецький похід на Київ у дев'ятьсот вісімнадцятому році. Були тоді чотириста Стрільчиків при чотирох гарматах і двадцяти скорострілах. Вся Україна тихо лежала в тому часі. Була вже пізна осінь і калина вспіла почервоніти. Грознами калини завітчали Стрільці свої шоломи, ідучи на Київ, а були ці грозна такі червоні як молода стрілецька кров. Помалу їхав потяг сотника Черника на Київ. Нічю минув Хвастів і вїхав у Мотовилівський ліс.

Ще тільки ніч кінчалась, як потяг пристанув посеред темного соснового бору на Мотовилівській стації.

Із стації вибіг телеграфіст.

„Команданта потягу мені треба“! — кричав він задиханий, підбігаючи до стрілецьких вагонів.

Сотника Черника збудили, бо дуже втомлений був і ляг тої ночі спочати.

— „Що сталося?“ — запитав сотник.

— „З Василька мені телеграфують, що там прибули два ешелони, повні московських офіцерів. Хтось доніс їм із Хвастова, що їдете, бо почали вигружуватися з вагонів і готуються здобути цей ліс“!

— „Скільки їх там?“.

— „Кажуть більш тисячі буде“.

Сотник Черник видав короткий наказ і в пільму старого соснового бору вперед посунув залізний стрілецький потвір.

На краю бору потяг пристав.

Сотник Черник вискочив із вагону, задзвеніли кріси, глухо загрюкотіли скоростріли, як Стрільці знімали їх з вагонів.

Мовчки, як сталевий мур стало шістдесят Стрільців ждучи на накази.

Почало світати. На небі появилася молочна біла лента і видно вже було безмежне широке, рівне поле, що від ліса простягалося аж туди, де небо на землю спірається.

Туди поглянув сотник Черник. Десь там за молочною лентою досвідку лежав Золотоверхий Київ. Десь там, за тими полями чекала його кохана дівчина... Даремно!

І сказав сотник Черник:

— „Стрільці! Не змережимо білого каміння Золотоверхого Києва нашою стрілецькою кровю, а розсиплемо червону калину, з наших шоломів тут — у цьому борі“!

І як сонце стало сюди з далеких піль, то се-

ред червоної заграви пішли густі, чорні, ворожі ряди на Мотовилівський ліс.

Тихо чекав на них бір, криючи Стрільців за пнями старих сосон.

Все ближче надвигалися ворожі ряди на ліс.

А там, у лісі, біля одної старої сосни трьох Стрільчиків похилилося над скорострілом. При скорострілі, високий, гордий, наче молодий ясень з почервонілим листом, стояв сотник Черник у сталевім шоломі, завітчанім червоними грознами калини.

Ще хвиля тиші, — ще ближче підступили ворожі ряди. Аж тут сотник Черник підняв руку в гору серед тиші понурого бору.

І враз заревів бір ніби від чарів, загудів, за-
клекотів.

Почався бій у Мотовилівському лісі.

Покосами поклалися ворожі ряди. Але тільки жмінка Стрільців боронила ліса і не всюди долітала їхня куля.

Ворожа лінія вигнулася півколесом, а вкінці того півколеса чимраз ближче підходили під ліс.

Бір ревів скаженим клекотом стрілецьких скорострілів. Серед того реву не чути було ні людського голосу, ані свисту куль. І здавалося, що мовчки іноді Стрільчик якийсь молоденький, стоючи побіля старої сосни, вниз опускає свій кріс, приклякає на коліна і лагідно якось усім тілом припадав до м'якого моху соснового бору. Виглядало воно так, начеб то втомився Стрільчик і лягав на холодний мох відпочати.

Досягли ліса кінці ворожого півкола. На кри-

лах стрілецького авангарду почав змовкати гомін крісів.

Клекотів ще тільки скоростріл побіля сотника Черника. У скорострільчиків замрячені були очі з бойової горячки. Але сотник Черник спокійно дивився вдаль. В його сірих очах були промінчики сонця.

Нараз один скорострільчик підповз до сотника і схопив його за ногу.

„Долів, сотнику“! — скрикнув. — „Невже не бачите? З чотирьох скорострілів косять до нас! Долів“!

А сотник Черник усміхнувся. Він нагнувся до Стрільчика й сказав: „Смерти немає мій друже“!

І коли випрямився сотник Черник, то нараз випустив із рук свій полевий далековид, захитався — і ляг на м'який мох старого бору.

З його шолому розсипалися червоні ягідки калини. А він підвівся на руці й очима повів кругом. В тих очах почали гаснути соняшні іскри. Злегка підігнулися кутики його уст начеб то до гіркого усміху. Рештками сил він вслухувався в клекіт бору.

А там — у цьому клекоті — у глибині бору озвався новий гомін. Чим раз виразніше гомнів він і нарешті старий бір загудів від ясного пробійного крику молодих грудей.

І враз вороже півколо захиталося і геть од ліса одшатнулося на чисте поле.

До сотника ще раз підповз його Стрілець.

„Сотнику! Наші наспіли“!

А в сотника вже збіліли уста і згасло соняшне проміння в його очах. Напружена рука під ним

підогнулася і сотник Чорник тихо приляг головою до моху.

А тимчасом на крилах стрілецького авангарду заклекотили нові скоростріли. Розшалілий заревів понурий бір. Іноді здавалось, що великанський якийсь потвір скаженіє в глибинах темного ліса. Здавалось, що потвір, грубими ланцями прикутий там у глибинах бору до пристарих пнів сосон, що він зриває ланци, ломить сосни і вмить вирветься з бору на чисте поле, сіючи смерть і руїну.

Ах! Друзі мої! Дорого заплатили гетьманці за ту червону калину, що її розсипав сотник Черник із свого шолому! Дорого, друзі!

А сотника Черника поховано в залізній труні в Києві на високій горі над Дніпром. Дубовий хрест стоїть на тій могилі. А могила травною заросла. Іноді тільки хтось кладе на тій могилі під хрестом червоні квіти. А такі червоні ці квіти, як червона буває калина в осені пізно“...

ЗНАЧЕННЯ МОТОВИЛІВКИ.

„Пророки“ й „історики“ минулого й будучого України, бачили в українській масі чернь-товпу, нездібну до позитивного державницького чину. Дня 18. листопаду 1918. року народ у друге в короткому часі, пірвавсь усім своїм еством до чину. Чин Січового Стрілецтва, зрошений кровю велитнів духа й чину — пірвав знову цю масу до перемоги. У вояцькі ряди вливалось усе здібне до збруї й дослівно „змітало“ ворога.

Аналізуючи ближче ці події — знайдемо повне зрозуміння й значення потужного історич-

ного факту, яким був бій під Мотовилівкою. Адже ж навіть сьогодні, у двацятиріччя героїства існують і животіють „історики“ котрі у своїх „державницьких“ історіях — пробують переконати нас, що бій під Мотовилівкою був безпосереднім ударом в українську державність, і що саме Січові Стрільці своїм виступом проти Гетьманщини розвалили молоду державу!

Та саме виступ Січового Стрілецтва — був нічим іншим, як тільки героїським і переможним етапом одвічного змагу України з Москвою! Бо не було **українського** гетьмана, не було української гетьманської держави. „Український“ гетьман Павло Скоропадський — був нічим іншим, а тільки „губернатором“ Москви; „українська“ гетьманська держава під кермою Павла Скоропадським стала не тільки „провінцією“ Москви, але **осередком** Московщини, яка саме плянувала **марш через Київ на Москву!**

Щоб зрозуміти ближче затії Гетьманщини, мусимо усвідомити собі виразно — тодішні „два світи“, які змагалися у молодій державі. Мусимо усвідомити собі факт, що саме у моменті гарячих подій великих років, національне самоочеркнення українського народу наростало **стихійно** — тимсамим діяло більше підсвідомо аніж свідомо. Це слідне головню у всіх починах мас, бо про інтелігенцію (очевидно її більшість) не приходитьсь балакати; вона ж загубила в доктринах і прінципах не життєздатних ідеологій не тільки примітивне почуття свого національного „я“, але також примітивні закони буття. Тому й не диво, що по днях розжарених до білого, пристрастей мас

до власного й вільного життя, можливим був факт, що з України, яка щойно скинула пута московської неволі — вскорі намагано зробити осередок „визволу“ московської нації, який мав оформитися у відроджені московської імперії у давньому її виді.

Середником, того наміру була „українська“ Гетьманщина. Була політичним видовищем вирежесерованим до кінця — але її аранжери не числилися з тим фактом, що на руїнах московської імперії **виріс новий світ**, новий дух — дух, якого в своєму засліпленні не могли збагнути. У висліді прийшов повний розвал Гетьманщини у тодішній її формі й остаточне зазначення неодмінної волі нації, що „вже ніколи Україна добровільно не злучиться з Москвою“...

Бій під Мотовилівкою мав величезне моральне й стратегічне значення. Факт перемоги Січовими Стрільцями гетьманських військ, дав змогу здійснитися плянам Директорії: пірвати маси до повстання. Смерть героїв і перемога окуплена кров'ю пірвала знову до чину масу та розпалила її жагу до власного життя. Повстання огорнуло усю країну і протягом дослівно кількох днів, майже уся Україна була опанована повстанчими українськими відділами, а українські війська здобули столицю — Київ.

У Києві й завершилася остання туземна дорога героїв, які полягли у бою під Мотовилівкою. Їхні тіла спроваджено у Київ і при участі величезних мас народу та уряду похоронено. Вкоротці розпочався кривавий змаг вже з червоною Москвою, в якому молода держава формально

закінчила на деякий час своє самостійне існування...

Бій під Мотовилівкою — це не виступ „анархістичних елементів“, як назвали це різні наші класократичні історики. **Бій під Мотовилівкою — це я простій лінії продовження бою під Полтавою.** Точніше: переможне завершення його і незбитий доказ, що одвічний змаг „двох світів“ — світа азіята і європейця входить у переможну стадію другого.

Дня 28. червня 1663. року проголошено гетьмана України Івана Брюховецького. Гетьмана, який був першим, що поїхав у Москву „поклонитися“ цареві. Гетьмана, який всеціло віддав Україну під владу Московії. Гетьмана, який мав сказати: „мене ні страх, ні ласка неприятеля, ні меч, ні вогонь від православного і єдиновірного монарха нашого розлучити і відділити не може“...

Але також гетьмана, котрий по мирі заключеному між Москвою і Польщею в Андрусові (1667. р.) перший підняв огонь бунту проти цього царя, хоч згинув у ньому. Гетьман „черні“, гетьман, який на дворі Хмельницького був тільки старшим слугою, без освіти і знання — зрозумів — хоч дещо запізно, що цей „наш православний і єдиний монарх“ — є тільки диким азіятом, і що вся його робота призначена для винищення України.

Двісті п'ядесят і п'ять років по ньому, на гетьманському стільці вільної України засів нащадок колишнього гетьмана Івана, Павло Скоропадський. Два з половиною століть — довгий протяг часу. Часу в якому можна було багато навчитися. Часу, що дав гетьмана Мазепу і Полтаву.

А проте — треба було щойно Мотовилівки, щоб врешті розбити вщерть духову звязь України з Московією! Мотовилівка — стала завершенням **духового визволу української психіки від московської отруї**. Стала виразною границею, яка закінчила етапи „переговорів“ „надій“ і поставила Україну рішуче на протимосковському фронті. Це найкраще слідне у всій діяльності Симона Петлюри. День 18. листопаду 1918 року — це день, який рішуче перерішив співжиття у будучому двох народів — день, який вказав, що рішачим чинником поміж ними може бути тільки меч.

Що український меч не вийшов з цього бою побідним — це виключна заслуга гетьмана Павла Скоропадського і тих провідників — якої не зуміли зрозуміти того, що зрозумів тому двісті п'ятьдесят років його попередник Іван Брюховецький — хоч запізно.

Довершилося! Дня 18. листопада 1918. р. відкуль московських посіпак, з приказу „українського“ гетьмана полягли у переможному бою горстки героїв з ордою москвинів, зрошуючи своєю юнацькою кровю мотовилівський чорнозем: Сотник Січових Стрільців Федь Черник, Сотник Січових Стрільців Микола Загаєвич і стрільці Микола Вітик, Петро Шлюсар, Семен Лабіда і кількох незнаних. Зложили свої голови в боротьбі для перемоги. В боротьбі, яка там під Мотовилівкою ведеться й до сьогодні і триватиме аж до часу, коли на тих полях повстане гранітна статуя „душі Січового Стрілецтва“ Федя Черника з рукою витягнуною на Київ.

(1986) 0,96 коп

PA

917

рл 917

і. Вирвич

Мотовилівка